

RECLAME CODE COMMISSIE

Beslissing van de Reclame Code Commissie

In de zaak van : Stichting Wakker Dier, gevestigd te Amsterdam, klagster,
tegen : Nederlandse Zuivel Organisatie, gevestigd te Den Haag, adverteerder.

De procedure

Klagster (hierna: Wakker Dier) heeft bij brief van 18 februari 2020 bezwaar gemaakt tegen de hierna te noemen reclame-uitingen.

De klacht is op 18 februari 2020 in behandeling genomen.

Namens adverteerder (hierna: NZO) heeft mr. [redacted] verweer gevoerd bij brief van 4 maart 2020.

De Reclame Code Commissie (hierna: de Commissie) heeft de klacht behandeld in haar zitting van 12 maart 2020.

Wakker Dier werd ter zitting vertegenwoordigd door [redacted], bijgestaan door [redacted].

Namens NZO verschenen [redacted] voornoemd.

De bestreden reclame-uitingen

Het betreft verschillende tekstgedeelten op de website www.nederlanddraaitopzuivel.nl, die deel uitmaakt van de campagne 'Nederland draait op zuivel' van NZO.

De betreffende webpagina's zijn in kopie aan deze uitspraak gehecht.

In de uitingen is (door de Commissie) een nummering aangebracht, die overeenkomt met de nummering van de klachtonderdelen door Wakker Dier.

De klacht

Wakker Dier voert aan, kort samengevat, dat NZO op haar website nederlanddraaitopzuivel.nl het beeld creëert dat de zuivelsector op het gebied van gezondheid, dierenwelzijn, milieu en economie goed bezig is. Hierdoor krijgt de gemiddelde consument die de website bezoekt een eenzijdig en onjuist beeld voorgeschoteld, dat niet klopt met de werkelijkheid. Door onjuiste en oneerlijke informatie wordt de consument op verschillende punten misleid, waardoor zij beslissingen neemt die zij anders niet had genomen.

In haar klacht maakt Wakker Dier bezwaar tegen 28 specifieke uitingen op de website nederlanddraaitopzuivel.nl. Wakker Dier heeft de klacht in vier rubrieken verdeeld en de verschillende klachtonderdelen van een nummer voorzien, waarnaar in deze uitspraak wordt verwezen. De klachten 1 t/m 8 hebben betrekking op "dierenwelzijn", de klachten 9 t/m 21 betreffen "milieu", de klachten 22 t/m 24 betreffen "gezondheid" en de klachten 25 t/m 28 hebben betrekking op "economie". De betreffende uitingen en een samenvatting van de gronden waarop Wakker Dier deze onjuist, misleidend en oneerlijk acht, worden weergegeven bij 'het oordeel van de Commissie'.

Het verweer

NZO voert in het algemeen in reactie op de klacht het volgende aan, verkort en zakelijk weergegeven.

NZO is de brancheorganisatie van de zuivelsector. De bestreden website is onderdeel van de campagne 'Nederland draait op zuivel', die NZO is gestart om de zuivelsector bij het Nederlandse publiek beter over het voetlicht te brengen. Op de website wordt uitgelegd dat Nederland naar de mening van de zuivelsector/NZO met zuivel "sterk en groot" is geworden. Er wordt aan de consument informatie gegeven over de zuivelsector en de wijze waarop deze naar haar mening een belangrijke bijdrage heeft geleverd en levert aan een gezond, gezellig, duurzaam en economisch sterk Nederland. Dat de Nederlandse zuivelsector deze bijdrage levert, is volgens NZO algemeen bekend en blijkt onder meer uit de (als bijlagen bij het verweer gevoegde) 'Schijf van Vijf' van het Voedingscentrum, de Sectorrapportage Duurzame Zuivelketen van Wageningen Economic Research en de kerncijfers in de infographic over de economische betekenis van de Nederlandse zuivelsector.

De website is niet misleidend, aldus NZO. Het gaat om algemene informatie van de zuivelsector aan het grote publiek en niet om een onafhankelijk wetenschappelijk forum. Dat de informatie die over de zuivelsector wordt verstrekt van de zuivelsector zelf afkomstig is, wordt vermeld. Hierdoor is voor de gemiddelde consument duidelijk vanuit welk perspectief de betreffende informatie wordt gegeven. Alle onderdelen van de klacht hebben betrekking op informatie die op de website wordt verstrekt in antwoord op specifieke vragen. De informatie die over een bepaald onderwerp wordt gegeven, moet in de context van de gehele website worden beoordeeld. Vermeende onjuistheid van bepaalde informatie in een antwoord op een specifieke vraag brengt op zichzelf niet mee dat daardoor op de website als geheel een zodanig onjuist of misleidend beeld over zuivel of de zuivelsector wordt geschetst, dat de gemiddelde consument hierdoor een aankoopbeslissing neemt die hij anders niet had genomen, aldus NZO. Reeds hierom zijn naar haar mening de specifieke klachten van Wakker Dier ongegrond.

NZO heeft de 28 verschillende onderdelen van de klacht gemotiveerd weersproken. Op het verweer van NZO wordt teruggekomen in het oordeel van de Commissie.

De mondelinge behandeling

Partijen hebben hun standpunten nader toegelicht en vragen van de Commissie beantwoord.

Het oordeel van de Commissie

1.

De klacht betreft mededelingen over zuivel en de zuivelsector, die in de vorm van vraag en antwoord op de website nederlanddraaitopzuivel.nl staan. Volgens NZO heeft de website, die onderdeel is van een grotere campagne, tot doel de zuivelsector positief te belichten en te wijzen op de bijdrage van de zuivelindustrie aan een gezond, duurzaam en economisch sterk Nederland.

2.

Beoordeeld moet worden of de gemiddelde consument door de 28 door Wakker Dier uitgelichte tekstgedeeltes op de website nederlanddraaitopzuivel.nl onjuist wordt geïnformeerd en daardoor wordt misleid. Dat de website is bedoeld voor het grote publiek en geen wetenschappelijk forum betreft, zoals NZO heeft aangevoerd, neemt niet weg dat de informatie die over de zuivelsector en zuivel wordt gegeven in overeenstemming met de bepalingen van de

NRC moet zijn. Daarbij neemt de Commissie als uitgangspunt dat de gemiddelde consument zal begrijpen dat NZO als brancheorganisatie van de zuivelsector met name de positieve kant van die sector zal belichten, maar die consument zal er ook van uitgaan dat de gegeven (positieve) informatie juist is. De website in kwestie heeft immers (ook) een voorlichtingsfunctie.

3.

Hieronder zal de Commissie de 28 bestreden uitingen volgens de in de klacht aangebrachte volgorde en nummering bespreken. Daarbij stelt de Commissie voorop dat zij de uitingen beoordeelt zoals deze ten tijde van het indienen van de klacht luidden en in de context waarin deze voorkomen. Bij ieder onderdeel van de klacht wordt kort de bestreden tekst aangehaald. Voor de volledige uiting en context wordt verwezen naar de aan de uitspraak gehechte webpagina's, waarin door de Commissie de nummering is aangebracht.

4. Uitingen betreffende dierenwelzijn

4.1 Bij de vraag: "Hoe oud wordt een koe?"

Klacht 1)

"De gezondheid van een koe bepaalt voor een groot deel hoe oud zij wordt. Helaas raken ook koeien soms gewond of worden ze ziek. Het allerbelangrijkste bezit van een melkveehouder zijn zijn koeien. Hij zal er dan ook alles aan doen om hen zo gezond mogelijk te houden. Een melkveehouder heeft veel baat bij een koe die ouder wordt en lang melk kan geven."

Wakker Dier betoogt op basis van een Wagenings onderzoek (Gosselink et al. 2008) dat de gemiddelde Nederlandse melkkoe 5 à 6 jaar leeft, wat nog niet de helft is van de 14 jaar die zij kan bereiken, en dat structurele eigenschappen van de bedrijfsvoering in de melkveesector, die mede de gezondheid van de koeien bepalen, de belangrijkste redenen voor voortijdige slacht van koeien zijn. Hierdoor kan volgens Wakker Dier niet worden gezegd dat een melkveehouder er 'alles' aan doet om zijn koeien gezond te houden en oud te laten worden. NZO voert aan dat deze mededeling is gedaan en moet worden gezien vanuit het perspectief en het belang van de melkveehouder en dat 'alles' een subjectief en relatief gegeven is. Overigens gaan Nederlandse melkveehouders volgens NZO verder dan wat de Nederlandse of Europese wetgever van hen eist.

Naar het oordeel van de Commissie treft de klacht doel. Niet is weersproken dat melkkoeien 10 tot 14 jaar kunnen worden, terwijl de gemiddelde leeftijd waarop een melkkoe wordt geslacht op dit moment 5 à 6 jaar bedraagt. Wakker Dier heeft voldoende aannemelijk gemaakt dat niet de gezondheid van de koe, maar bedrijfseconomische motieven voor het grootste deel bepalen op welke leeftijd een koe wordt geslacht. Weliswaar noemt NZO verderop in de uiting ook onvruchtbaarheid van de melkkoe en wet- en regelgeving als redenen om afscheid te nemen van een koe, maar dit neemt niet de misleidende indruk weg die wordt gewekt met de mededeling dat de gezondheid van een koe voor een groot deel bepaalt hoe oud zij wordt. Het voorgaande leidt tot het oordeel dat de uiting voor de gemiddelde consument onvoldoende duidelijk is.

Klacht 2)

"Een melkkoe wordt gemiddeld vijf à zes jaar oud. Dat getal is al lange tijd stabiel. In 1992 leefden koeien gemiddeld 2027 dagen. De laatst bekende cijfers van 2018 laten daar geen verandering in zien."

Volgens Wakker Dier is het misleidend om de huidige gemiddelde leeftijd van een melkkoe van vijf à zes jaar oud te vergelijken met de gemiddelde leeftijd in 1992 en dan "stabiel" te noemen, omdat in het afgelopen decennium sprake is van een significante daling van de leeftijd van koeien. NZO heeft aangevoerd dat de levensduur van melkvee sinds 1992 is bijgehouden, waaruit blijkt dat de gemiddelde levensduur in de periode 1992-2002 rond vijf jaar en zes maanden lag en in de periode 2003-2008 rond vijf jaar en elf maanden. Tussen 2009 en 2011 is een daling opgetreden, gevolgd door een lichte stijging tussen 2012 en 2016, waarna in 2017 en 2018 weer een daling is gemeten, tot 2164 dagen (2018).

Naar het oordeel van de Commissie blijkt uit de door NZO verstrekte gegevens dat de gemiddelde levensduur van een melkkoe in 2018 niet veel verschilt van die in 1992, en dat deze levensduur na 2008 niet alleen dalingen heeft gekend. De Commissie acht de uiting daarom niet onjuist.

Klacht 3)

"Daarnaast kan door wet- en regelgeving een melkhouder in Nederland niet meer koeien houden dan is toegestaan voor zijn melkveebedrijf. Ook om die redenen kan een melkveehouder afscheid moeten nemen van koeien." en "Het liefst gun ik al mijn koeien een goede oude dag. Alleen is dit bij mij op het bedrijf niet mogelijk, onder andere door wet- en regelgeving."

Wakker Dier stelt dat een boer op grond van wetgeving inderdaad niet meer dieren mag houden dan hij fosfaatrechten heeft, maar dat in werkelijkheid niet de wet- en regelgeving, maar de huisvestings- en managementkeuzes van de melkveehouder primair bepalen dat hij na vijf à zes jaar afscheid neemt van zijn koeien.

Deze klacht kan niet slagen. Ten aanzien van klacht 1 heeft de Commissie geoordeeld dat ten onrechte de gezondheid van de koe als belangrijkste factor wordt aangevoerd om te bepalen hoe oud een koe wordt. De bewering dat 'daarnaast' ook wet- en regelgeving, die beperkingen stelt aan het aantal koeien dat mag worden gehouden, kan meespelen bij de beslissing van de melkveehouder om afscheid te nemen van zijn koeien, acht de Commissie niet onjuist.

4.2 Bij de vraag: "Waarom worden kalf en koe na de geboorte gescheiden?"

Klacht 4)

"De meeste melkveehouders kiezen ervoor om na de geboorte koe en kalf te scheiden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn het welzijn en de gezondheid van de koe en het kalf."

Onder verwijzing naar onderzoeken (Hopster en Bergsma, 2016 en Van Dixhoorn et al, 2011) voert Wakker Dier aan dat niet het welzijn en de gezondheid van koe en kalf de belangrijkste redenen zijn voor de melkveehouder om koe en kalf na de geboorte te scheiden, maar efficiëntie en economische winst binnen de gangbare praktijk van de melkveehouderij. NZO verwijst eveneens naar het onderzoek van Hopster en Bergsma, ter onderbouwing van haar stelling dat door een snelle scheiding van koe en kalf na de geboorte het kalf beter kan worden beschermd tegen het risico op infecties en vertrapping in de stal, en bij de moederkoe de minste stress ontstaat. Dat voor de melkveehouder naast het welzijn van koe en kalf economische motieven belangrijk zijn, zal de gemiddelde bezoeker van de website volgens NZO begrijpen, mede omdat hij weet dat de informatie van de zuivelsector afkomstig is.

Naar het oordeel van de Commissie blijkt uit de context van de uiting voldoende duidelijk dat het gaat om het welzijn en de gezondheid van de koe en het kalf binnen de gangbare praktijk van een melkveehouderij, waarbij kalveren worden geboren in een stal met andere koeien. Dit staat zowel in het vervolg van de uiting als in de daaropvolgende nadere toelichting in het stukje "Boeren in de praktijk: Heleen en Rogier Lansink". De klacht dat de uiting onjuist en misleidend is, wordt daarom afgewezen.

Klacht 5)

"De melkveehouder kent deze risico's, en kiest er daarom soms voor om na een paar uur kalf en koe te scheiden."

De klacht tegen gebruik van het woord "soms" slaagt. Uit eerdergenoemd onderzoek van Hopster en Bergsma blijkt dat 69% van de melkveehouders koe en kalf voor of direct na het drooglikken door de koe van elkaar scheidt en 25% binnen één dag. De mededeling dat "soms" voor het scheiden na een paar uur wordt gekozen, is daarom niet juist.

4.3 Bij de vraag: "Hoe zorgen jullie ervoor dat er geen antibiotica of hormonen in mijn melk zitten?"

(Klachten 6 t/m 8)

"Alleen melk van gezonde koeien wordt opgehaald op de boerderij en verwerkt in melk en zuivelproducten. Een melkveehouder doet er dan ook alles aan om zijn koeien gezond te houden. Helaas komt het – net als bij mensen – weleens voor dat een koe ziek wordt. Koeien die ziek zijn, worden soms met antibiotica behandeld om beter te worden. De melk van deze koeien wordt niet aan de fabriek geleverd. Door grondige controles zitten er geen antibiotica in melk en melkproducten in de winkel."

Klacht 6)

Wakker Dier acht de bewering dat een koe "weleens" ziek wordt misleidend, omdat in de veehouderij volgens haar sprake is van veel verschillende productziekten, die rechtstreeks verband houden met de intensieve wijze waarop de dieren voor economisch profijt worden gehouden.

Deze klacht kan niet slagen. De bestreden mededeling wordt gedaan in de context dat koeien weleens een ziekte krijgen waarvoor zij soms met antibiotica worden behandeld. Gelet op deze context wordt de consument niet op het verkeerde been gezet door de mededeling dat koeien "weleens" ziek worden.

Klacht 7)

Wakker Dier bestrijdt de juistheid van de mededeling dat alleen melk van "gezonde koeien" wordt opgehaald en verwerkt in melk en zuivelproducten, omdat ook de melk van koeien met klauwproblemen en/of (sub)klinische uierontsteking wordt gebruikt. Voor de uiergezondheid van koeien geldt volgens de Gezondheidsdienst voor Dieren een 'celgetal' van ongeveer 80.000. In 2019 lag het gemiddelde celgetal op 176.000 en in de jaren daarvoor nog hoger (Boerderij 2020), aldus Wakker Dier. NZO voert aan dat gediscussieerd kan worden over de vraag wanneer koeien gezond of niet gezond zijn. De zuivelsector houdt zich echter aan de toepasselijke regelgeving, die meebrengt dat alleen melk van gezonde koeien, als in die regelgeving gedefinieerd, mag worden verwerkt. NZO noemt in dit verband Verordening (EG) nr. 853/2004, sectie IX.

Het verweer treft geen doel. De “gezondheidsvoorschriften voor de productie van rauwe melk” in de Verordening waarnaar NZO verwijst, hebben met name tot doel de mens te beschermen tegen (besmettelijke) ziektes die kunnen worden overgebracht via de melk. Dat melk wordt geleverd en verwerkt van koeien met bijvoorbeeld (sub)klinische mastitis is door NZO niet betwist. Door de gemiddelde consument, op wie de website is gericht, zal een koe met dergelijke verschijnselen als niet gezond worden beschouwd. Gelet daarop acht de Commissie de bewering dat alleen melk van “gezonde koeien” wordt opgehaald en verwerkt, te absoluut.

Klacht 8)

Wakker Dier stelt zich op het standpunt dat niet kan worden gezegd dat een melkveehouder er “alles” aan doet om zijn koeien gezond te houden, nu de keuze voor productiviteit van de melkkoeien centraal staat. NZO verwijst naar hetgeen zij bij klacht 1) heeft aangevoerd. Dat anderen menen dat een melkveehouder meer of anders had kunnen of moeten doen, doet volgens NZO niet af aan de juistheid van de mededeling dat melkveehouders er “alles” aan doen om hun koeien, hun belangrijkste bezit, gezond te houden.

Deze klacht kan niet slagen. Voor de gemiddelde consument is voldoende duidelijk dat een melkveehouder ook economisch gezien belang heeft bij gezonde koeien. Dit behoeft, mede gelet op de context waarin de bestreden bewering wordt gedaan, geen nadere toelichting.

4.4 Samenvatting van het oordeel ten aanzien van de klachten 1 t/m 8 (dierenwelzijn).

Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor is overwogen ten aanzien van de klachtonderdelen met de nummers 1, 5 en 7 is de Commissie van oordeel dat in de daar besproken uitingen informatie over zuivel en de zuivelsector wordt verstrekt die onjuist of voor de gemiddelde consument onduidelijk is als bedoeld in de aanhef van artikel 8.2 NRC. Omdat de gemiddelde consument hierdoor ertoe kan worden gebracht een besluit over een transactie te nemen dat hij anders niet had genomen, zijn deze uitingen misleidend en daardoor oneerlijk in de zin van artikel 7 NRC. Voor zover de klacht is gericht tegen de uitingen die zijn aangeduid met de nummers 2, 3, 4, 6 en 8 wordt de klacht afgewezen.

5. Uitingen betreffende milieu/duurzaamheid

5.1 In de uitingen waartegen de klachten 9 t/m 21 zijn gericht, wordt gerefereerd aan milieuaspecten die zijn verbonden aan de zuivelsector en haar producten als bedoeld in artikel 1 van de Milieu Reclame Code (MRC). Deze uitingen zullen daarom (in de eerste plaats) worden getoetst aan de MRC, met name, gelet op de klacht dat sprake is van misleiding, aan artikel 2 MRC. Op grond van dit artikel mogen de uitingen geen mededelingen, afbeeldingen of suggesties bevatten waardoor de consument misleid kan worden over milieuaspecten van de aangeprezen (zuivel)producten, of over de bijdrage van de zuivelsector/NZO aan het bevorderen van een schoon en veilig leefmilieu in het algemeen.

5.2 Bij de vraag “Hoe duurzaam is zuivel?”

Klacht 9)

“Zuivel is onderdeel van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon. Dat stelt onder andere de wereldvoedselorganisatie (FAO) van de Verenigde Naties. Gezonde voedingspatronen die beter zijn voor het milieu noemt de FAO ‘Sustainable Diets’.”

Wakker Dier voert aan dat zuivel niet per definitie onderdeel is van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon. Een hoge consumptie van onder andere zuivel wordt door de FAO juist afgeraden. Zij adviseert ten aanzien van een gezond en duurzaam dieet dat dit kan bestaan uit matige hoeveelheden dierlijke producten, waaronder zuivel (FAO 2019). NZO voert aan dat in de bestreden uiting niet wordt gezegd dat zuivel "per definitie" onderdeel is van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon. Ook wordt de consument niet aangespoord tot "hoge consumptie" van zuivel. Op de website sluit het antwoord op de vraag zelfs af met de tekst: "Dus voor de klimaatbewuste zuivelgebruiker: geniet van kaas, maar wel met mate."

De klacht treft doel. De stelling "Zuivel is onderdeel van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon" wordt toegeschreven aan de FAO. In het rapport "FAO and WHO, 2019. Sustainable healthy diets – Guiding principles" staat echter: "Sustainable healthy diets can include moderate amounts of (...) dairy (...)". De nuancering dat zuivel in matige hoeveelheden deel kan uitmaken van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon, ontbreekt in de uiting. De Commissie acht de uiting te absoluut en om die reden misleidend voor de consument in de zin van artikel 2 MRC.

Klacht 10)

"Voor een voedingspatroon zonder zuivel waarbij je evenveel voedingsstoffen binnenkrijgt, heb je veel plantaardige producten nodig. Bij elkaar opgeteld hebben deze in de meeste gevallen een even grote en soms zelfs grotere CO₂-afdruk."

Wakker Dier bestrijdt de juistheid van bovenstaande stelling. Uit verschillende door haar aangehaalde studies blijkt volgens Wakker Dier duidelijk dat een transitie naar een voedingspatroon met minder zuivel zorgt voor een significante vermindering van broeikasgassen (Blonk Consultants 2010; Poore en Nemecek 2018; RIVM 2017).

NZO voert aan dat de stelling in de uiting wel juist is als wordt uitgegaan van het huidige voedingspatroon in Nederland, zoals blijkt uit de publicatie van Kramer e.a. (2017). Wakker Dier betwist dit volgens NZO ook niet, maar is van mening dat het voedingspatroon moet veranderen. Dat Wakker Dier deze mening heeft, brengt niet mee dat de bestreden uiting niet mag worden gebruikt als antwoord op de vraag "Hoe duurzaam is zuivel?" op een publiekswebsite als de onderhavige, aldus NZO.

De Commissie acht aannemelijk geworden dat NZO de bestreden stelling heeft gebaseerd op studies die zijn gericht op verduurzaming van het bestaande eetpatroon. Bij die onderzoeken naar de mogelijkheid tot verlaging van de zuivelconsumptie blijkt als uitgangspunt te hebben gegolden dat het voedingspatroon zo min mogelijk mag afwijken van het huidige, bestaande voedingspatroon in Nederland, om de waarschijnlijkheid dat de vervangende producten worden gebruikt te vergroten ('likeability'). Door Wakker Dier is niet betwist dat voor het vervangen van het bestaande eetpatroon met zuivel door hetzelfde eetpatroon zonder zuivel veel plantaardige producten nodig zijn om evenveel voedingsstoffen binnen te krijgen, waardoor dit nauwelijks of geen voordelen voor het milieu oplevert. Weliswaar is het op zich juist dat meer milieu-effecten zichtbaar zullen zijn in geval van een grote(re) wijziging van eetpatroon, met een algehele verschuiving naar meer plantaardige en minder dierlijke producten, maar dit betekent niet dat NZO deze gedragsverandering op haar website moet melden. De klacht wordt daarom afgewezen.

5.3 Bij de vraag "Hoe duurzaam is zuivel in vergelijking met plantaardige producten?"

Klacht 11)

"Zuivel komt van dichtbij (...). Dat glas melk is dus best duurzaam."

Wakker Dier voert aan dat het feit dat zuivel van dichtbij komt niet bepalend is voor de milieu-impact ervan. Een glas melk is verre van duurzaam in vergelijking met een alternatief als sojamelk. NZO stelt dat in de uiting geen vergelijking wordt gemaakt tussen de milieu-impact van een glas melk en die van sojamelk, en dat evenmin in het algemeen wordt gezegd dat producten van dichtbij beter zijn voor het milieu, zodat volgens haar de klacht ongegrond is.

De bewering "Dat glas melk is dus best duurzaam" volgt als conclusie op de mededeling "Daarnaast komt veel van onze voeding uit verre landen of uit de kas. (...). Ook dat zorgt voor een grote CO₂-afdruk. Zuivel komt van dichtbij (...)." Zo wordt een directe koppeling gemaakt tussen de duurzaamheid van melk en het feit dat melk van dichtbij komt. Het feit dat een product niet van ver hoeft te komen, kan weliswaar bijdragen aan de duurzaamheid ervan, maar in de uiting wordt de indruk gewekt dat het enkele feit dat melk niet van ver komt voldoende is om melk duurzaam te noemen. Dit is niet juist. De uiting is hierdoor misleidend.

Klacht 12)

"Sommige mensen denken dat ze milieuvriendelijk kunnen eten door minder dierlijke en meer plantaardige producten te eten."

Wakker Dier maakt bezwaar tegen de zinsnede "sommige mensen denken". Dat een eiwittransitie van dierlijke naar meer plantaardige eiwitten voor het milieu noodzakelijk is, is niet iets wat zomaar door sommige mensen wordt gedacht, maar is de boodschap van gezaghebbende nationale (overheids)instanties, wetenschappelijke instituten en internationale organisaties, aldus Wakker Dier. Volgens NZO wordt met deze klacht miskend dat de website en de antwoorden die daarop worden gegeven, zijn gericht op consumenten en dat dat de mensen zijn die NZO in de gewraakte uiting bedoelt. In de context van de uiting wordt een evenwichtig beeld geschetst van de voor- en nadelen van het eten van zuivel ten opzichte van plantaardige producten, aldus NZO.

Naar het oordeel van de Commissie speelt ook bij deze uiting, evenals bij de onder klacht 10 besproken uiting, het verschil in insteek tussen NZO en Wakker Dier. De bestreden zin wordt gevolgd door de tekst "Het is heel goed om meer groente en fruit te eten. Maar om gezond te blijven, heb je ook veel verschillende voedingsstoffen nodig die niet van nature in plantaardige producten zitten." Hieruit blijkt dat NZO ook hier tot uitgangspunt neemt dat veel plantaardige producten nodig zijn om bij een gelijkblijvend voedingspatroon dezelfde hoeveelheid voedingsstoffen binnen te krijgen. In haar context beoordeeld acht de Commissie de zinsnede "sommige mensen denken" niet onjuist.

(Klachten 13 t/m 15)

"Samen met Blonk Consultants ontwikkelde het Voedingscentrum het rekenprogramma Optimeal®. Dit programma laat zien wat het effect is op het milieu, bijvoorbeeld op de CO₂-uitstoot, als je een voedingspatroon verandert. Wat blijkt? Het schrappen van zuivel uit je menu heeft weinig effect op de CO₂-uitstoot. Dat komt omdat melk en zuivelproducten veel verschillende voedingsstoffen bevatten. Je hebt veel plantaardige producten nodig om diezelfde voedingsstoffen binnen te krijgen. Maar dit betekent niet dat er geen milieuwinst via je voeding te behalen is! Wie gezond én duurzaam wil eten, kan het beste eten volgens de Schijf van Vijf. En kies dan vooral voor producten van dichtbij."

Klacht 13)

De klacht betreft de stelling dat het schrappen van zuivel uit je menu weinig effect op de CO₂-uitstoot heeft. Wakker Dier acht de uiting onjuist en misleidend, wat door NZO wordt bestreden. Partijen verwijzen voor de onderbouwing van hun standpunten naar hetgeen zij naar aanleiding van klacht 10 hebben aangevoerd.

De Commissie is op grond van dezelfde overwegingen als vermeld bij de uiting die is besproken bij klacht 10 van oordeel dat de onderhavige klacht moet worden afgewezen.

Klacht 14)

Wakker Dier maakt bezwaar tegen de suggestie dat alle keuzes binnen de Schijf van Vijf "gezond én duurzaam" zijn. Het Voedingscentrum zegt dat de Schijf van Vijf adviezen geeft over een gezond voedingspatroon dat zo goed mogelijk aansluit bij de gebruikelijke voeding van verschillende doelgroepen. De richtlijnen van de Schijf van Vijf zijn dus niet speciaal gericht op een duurzame keuze, aldus Wakker Dier, ook al zorgt de aanbeveling om meer plantaardig te eten voor een verduurzaming ten opzichte van het huidige consumptiepatroon. Aangezien zuivelproducten een hogere milieu-impact hebben dan plantaardige alternatieven, acht Wakker Dier het misleidend te suggereren dat alle keuzes – met de nadruk op zuivel – binnen de Schijf van Vijf ook duurzaam zijn.

NZO voert aan dat in zowel de Richtlijnen goede voeding van de Gezondheidsraad als de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum wordt aangegeven dat een meer plantaardig en minder dierlijk voedingspatroon gezonder én duurzamer is, en ook dat zuivel een belangrijk onderdeel vormt van een gezond en duurzaam voedingspatroon en dat eten volgens de Schijf van Vijf duurzaamheidswinst oplevert.

Naar het oordeel van de Commissie wordt door de zinsnede "*Wie gezond én duurzaam wil eten, kan het beste eten volgens de Schijf van Vijf*" de suggestie gewekt dat zuivel duurzaam is omdat het in de Schijf van Vijf is opgenomen. Weliswaar staan (bepaalde) zuivelproducten in de Schijf van Vijf, maar dat betekent niet zonder meer dat deze producten duurzaam zijn. Zo stelt het Voedingscentrum in de Richtlijnen Schijf van Vijf onder meer: "*Vlees is erg belastend voor het milieu, net als zuivel (...)*". Nu in de uiting impliciet een associatie wordt gewekt tussen zuivel en duurzaamheid die niet juist is, acht de Commissie de uiting misleidend in de zin van de MRC.

Klacht 15)

Wakker Dier acht de aansporing "en kies dan vooral voor producten van dichtbij" misleidend omdat volgens haar, zoals ook bij klacht 11 is vermeld, het feit dat een product van dichtbij komt verre van bepalend is voor de milieu-impact ervan.

Deze klacht slaagt niet. Anders dan bij de onder 11 besproken uiting wordt hier niet de koppeling gemaakt dat (zuivel)producten vanwege het enkele feit dat ze van dichtbij komen duurzaam zijn. Aannemelijk is dat het feit dat een product niet van ver weg hoeft te komen bijdraagt aan de mate van duurzaamheid van dat product.

5.4 Bij de vraag "Wat is de impact van de zuivelsector als het gaat om stikstof?"

Klacht 16)

"De agrarische sector is volgens RIVM verantwoordelijk voor 46% van de stikstofuitstoot in Nederland. Ook de zuivelsector heeft daar een aandeel in."

Wakker Dier acht het misleidend om te stellen dat de zuivelsector slechts een aandeel heeft in de stikstofuitstoot in Nederland, nu de melkveehouderij van alle publieke en industriële sectoren veruit het grootste aandeel (27%) levert in de uitstoot van stikstof en verantwoordelijk is voor bijna de helft van alle ammoniakuitstoot in Nederland (TNO 2019).

Deze klacht is ongegrond. In de uiting wordt erkend dat de zuivelsector, als onderdeel van de agrarische sector, een aandeel heeft in de stikstofuitstoot in Nederland. Daarbij wordt niet gesteld dat dit slechts een gering aandeel is. Dat het aandeel van de zuivelsector in de stikstofuitstoot niet precies wordt weergegeven, maakt de uiting niet misleidend.

Klacht 17)

Namens de hele landbouwsector en veel andere sectoren hebben de boerenorganisaties een aantal technische voorstellen gedaan om de problematiek op te lossen zoals het verdunnen van mest met water, aangepast veevoer en minder gebruik van kunstmest.

Wakker Dier acht het onjuist te stellen dat met de technische voorstellen die de boerenorganisaties hebben gedaan de stikstofproblematiek vanuit de melkveehouderij kan worden 'opgelost'. Onder verwijzing naar citaten van verschillende instituten betoogt Wakker Dier dat alleen het drastisch inkrimpen van de veestapel deze problematiek daadwerkelijk kan oplossen. NZO voert aan dat het stikstofprobleem niet wordt gebagatelliseerd. In het antwoord op de vraag over de impact van de zuivelsector op stikstof wordt meegedeeld dat (ook) de zuivelsector hard aan de slag moet om de stikstofuitstoot naar beneden te schroeven. Aan het begin van het antwoord wordt met zoveel woorden opgemerkt dat door de zuivelsector 'hard wordt gewerkt aan het vinden van oplossingen om deze uitstoot te verminderen', aldus NZO.

De Commissie acht de klacht gegrond. Ook als wordt aangenomen dat de in de uiting genoemde 'technische voorstellen van de boerenorganisaties' geschikt zijn om de stikstofuitstoot door de zuivelsector te verminderen, kan niet worden gezegd dat deze maatregelen voldoende zijn om de stikstofproblematiek vanuit de melkveehouderij op te lossen. De Commissie acht voldoende aannemelijk dat voor een daadwerkelijke oplossing aanvullende respectievelijk ingrijpender maatregelen nodig zijn. De bestreden uiting is daarom te absoluut en om die reden misleidend ten aanzien van de bijdrage van de zuivelsector aan het bevorderen van een schoon leefmilieu als bedoeld in artikel 2 MRC.

5.5 Bij de vraag "Hoe draagt de zuivelsector bij aan natuurbehoud en biodiversiteit?"

Klacht 18)

"In totaal is zo'n 0,9 miljoen hectare aan grond in Nederland in gebruik van melkveehouders."

De klacht dat het getal van 0,9 hectare niet juist is, slaagt niet. NZO heeft de gestelde onjuistheid gemotiveerd weersproken.

Klacht 19)

"Zij zorgen goed voor hun land. (...) Veel boeren nemen allerlei maatregelen om de biodiversiteit op het land verder te verbeteren."

Wakker Dier maakt bezwaar tegen deze uiting, omdat volgens haar de melkveehouderij met haar enorme areaal van monocultuur in Engels raaigras en snijmais, in combinatie met de extreem hoge uitstoot van stikstof, de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de biodiversiteit in Nederland is. NZO merkt op dat de bestreden uiting niet ziet op de oorzaak

van verminderde biodiversiteit, maar op de inspanningen die melkveehouders in dat kader nemen. Onder verwijzing naar de Sectorrapportage Duurzame Zuivelketen noemt NZO een aantal van die inspanningen, waarvan een positief effect op de biodiversiteit wordt verwacht. Ook geeft 70% van de boeren aan op enigerlei wijze bij natuurbeheer betrokken te zijn, aldus NZO.

Deze klacht treft geen doel. De Commissie acht voldoende aannemelijk gemaakt dat melkveehouders in de huidige tijd maatregelen nemen om te komen tot verbetering van de biodiversiteit op het land.

Klacht 20)

“(...) melkveehouders. Zij zorgen goed voor hun land en voor een optimale voer- en mestkringloop.”

Wakker Dier bestrijdt dat de melkveehouderij zorgt voor een optimale voer- en mestkringloop. In 2018 produceerden vier van de vijf melkveebedrijven meer mest dan volgens de gebruiksnormen op eigen grond mag worden aangewend, een verdrievoudiging ten opzichte van 2000. Verder wordt voor de melkveehouderij 53% van het benodigde eiwitrijke veevoer geïmporteerd van buiten Europa en is het aandeel melkveehouders dat in zijn eigen eiwitbehoefte kan voorzien verwaarloosbaar, aldus Wakker Dier. NZO stelt hiertegenover dat ‘optimaal’ geen statisch begrip is, maar met de tijd verandert. De zuivelsector is er continu mee bezig en heeft bijvoorbeeld, samen met andere organisaties, de KringloopWijzer ontwikkeld, waarmee de mineralenkringloop van dier, voer, bodem en mest beter kan worden gestuurd.

Naar het oordeel van de Commissie heeft NZO voldoende aannemelijk gemaakt dat de melkveehouders werken aan een betere voer- en mestkringloop. De uiting gaat echter verder door de bewering dat melkveehouders zorgen voor een optimale voer- en mestkringloop. Daarmee wordt gesuggereerd dat al een situatie is bereikt waarin is gezorgd voor de best denkbare voer- en mestkringloop. De Commissie acht voldoende aannemelijk gemaakt dat van een dergelijke situatie (nog) geen sprake is. De aanduiding ‘optimale voer- en mestkringloop’ acht zij te absoluut en daardoor misleidend.

5.6 Bij de vraag “Wat is de CO₂-uitstoot van de Nederlandse zuivelsector?”

Klacht 21)

“De CO₂-uitstoot van de Nederlandse zuivelsector was in 2018 volgens onderzoek van de Wageningen Universiteit in totaal ongeveer 22,2 miljoen ton CO₂-equivalenten. Dat was ruim 6% minder dan het jaar daarvoor. Er wordt hard gewerkt om de uitstoot nog verder omlaag te brengen” en “Als onderdeel van het Klimaatakkoord wil de zuivelsector in 2030 energieneutraal zijn. En we gaan de goede kant op! Want melkveehouders nemen veel maatregelen om de broeikasgasuitstoot op hun bedrijf te verminderen. Ze geven bijvoorbeeld ander voer aan hun koeien, vernieuwen het grasland minder vaak en verdunnen de mest. In de afgelopen jaren heeft de melkveehouderij de uitstoot van broeikasgassen daardoor al flink kunnen verlagen.”

Wakker Dier bevestigt dat in het Wageningse rapport in 2018 een daling van de CO₂-uitstoot van 6,4% ten opzichte van 2017 is vastgesteld. Deze reductie is volgens Wakker Dier echter vooral het gevolg van overheidsingrijpen - via het fosfaatreductieplan en het fosfaatrechtstelsel -, terwijl met de zinsnede *“we gaan de goede kant op! Want melkveehouders nemen veel maatregelen...”* wordt gesuggereerd dat inspanningen van de sector tot een sterke daling van de CO₂-uitstoot hebben geleid.

Deze klacht kan niet slagen. Dat in 2018 een daling van de CO₂-uitstoot van "ruim 6%" ten opzichte van 2017 is gerealiseerd, wordt niet betwist. Vervolgens wordt in algemene zin gezegd dat "er" hard wordt gewerkt om de uitstoot nog verder omlaag te brengen. Verderop in de uiting wordt verteld welke maatregelen melkveehouders "bijvoorbeeld" nemen om de broeikasgasuitstoot op hun bedrijf te verminderen en wordt als streven uitgesproken om in 2030 als zuivelsector energieneutraal te zijn. Naar het oordeel van de Commissie wordt de consument door deze uiting niet misleid.

5.7 Samenvatting van het oordeel ten aanzien van de klachten 9 t/m 21 (milieu)

Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor is overwogen ten aanzien van de klachtonderdelen met de nummers 9, 11, 14, 17 en 20 is de Commissie van oordeel dat de daar besproken uitingen misleidende milieucclaims bevatten als bedoeld in artikel 2 MRC. Voor zover de klacht is gericht tegen de uitingen die zijn aangeduid met de nummers 10, 12, 13, 15, 16, 18, 19 en 21 wordt de klacht afgewezen.

6. Uitingen betreffende gezondheid

6.1 Bij de vraag: "Waarom wordt zuivel door diëtisten en voedingskundigen geadviseerd?"

Klacht 22)

"Melk en andere zuivelproducten passen daarom goed in een gezond dieet. (...) Logisch dus dat melk, yoghurt en 20 tot 30+ kaas in de Schijf van Vijf staan van het Voedingscentrum." en "Zuivel in de Schijf van Vijf met melk, kaas en yoghurt" en "En wist je dat... melk, yoghurt én kaas in de Schijf van Vijf staan?"

Wakker Dier voert aan dat met bovenstaande tekst ten onrechte de suggestie wordt gewekt dat alle melk en yoghurt in de Schijf van Vijf staat, terwijl dit in werkelijkheid niet geldt voor volle melk en volle yoghurt, omdat die van nature veel verzadigd vet bevatten. NZO deelt mee dat, hoewel niet wordt gesteld dat 'alle' melk en yoghurt in de Schijf van Vijf is opgenomen, inmiddels op de website wordt vermeld dat halfvolle melk en halfvolle yoghurt in de Schijf van Vijf staan.

Niet is in geschil dat volle melk en volle yoghurt niet in de Schijf van Vijf staan. Nu in de bestreden uiting alleen in het algemeen wordt gesproken over "melk en yoghurt", zonder dat duidelijk wordt gemaakt dat het in de Schijf van Vijf gaat om de magere en halfvolle varianten daarvan, acht de Commissie de uiting voor de gemiddelde consument onduidelijk en om die reden misleidend.

6.2 Bij de vraag "Hebben we allemaal evenveel zuivel nodig?"

Klacht 23)

"Het Voedingscentrum adviseert jong en oud om elke dag melk en zuivelproducten te eten. (...) Dit zijn de door het Voedingscentrum aanbevolen dagelijkse hoeveelheden melk(producten) en kaas voor mensen in Nederland."

Wakker Dier maakt er bezwaar tegen dat niet wordt vermeld dat het Voedingscentrum adviseert alleen magere en halfvolle melkproducten en hooguit 30+ kaas te nemen. NZO voert aan dat in deze uiting, waarin naar het Voedingscentrum wordt verwezen, zal worden vermeld dat het om halfvolle producten gaat.

Vast staat dat de door het Voedingscentrum aanbevolen dagelijkse hoeveelheden melkproducten en kaas de magere en halfvolle melkproducten en 10+, 20+ of 30+ kaas betreffen. Nu dit in de uiting niet wordt vermeld, is deze voor de gemiddelde consument onduidelijk en om die reden misleidend.

Klacht 24)

(In de tabel:) *“Melk(producten) – 100 ml is 1 glas”*

Wakker Dier stelt dat in de tabel ten onrechte wordt vermeld dat 1 glas melk(product) gelijk is aan 100 ml. RIVM en het Voedingscentrum gaan uit van een portiegrootte van 150 ml. NZO erkent dat bij vergissing in de kop van de tabel een onjuiste portiegrootte is vermeld en heeft dit gecorrigeerd.

Nu in de bestreden uiting wordt gesteld dat 1 glas melk overeenkomt met 100 ml, terwijl dit in werkelijkheid 150 ml is, gaat de uiting gepaard met onjuiste informatie.

6.3. Samenvatting van het oordeel ten aanzien van de klachten 22 t/m 24 (gezondheid)

Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor is overwogen is de Commissie van oordeel dat in de uitingen genummerd 22 t/m 24 onjuiste of voor de gemiddelde consument onduidelijke informatie wordt verstrekt als bedoeld in de aanhef van artikel 8.2 NRC. Omdat de gemiddelde consument hierdoor ertoe kan worden gebracht een besluit over een transactie te nemen dat hij anders niet had genomen, zijn deze uitingen misleidend en daardoor oneerlijk in de zin van artikel 7 NRC. In de mededelingen van NZO dat de uitingen zijn of worden aangepast, ziet de Commissie aanleiding te volstaan met een toewijzing van de klachten 22 t/m 24 en hierbij een aanbeveling achterwege te laten.

7. Uitingen betreffende economie

7.1 Bij de vraag “Op welke manier draagt de Nederlandse zuivelsector bij aan onze economie?”

Klacht 25)

“De melkveehouderij had in 2019 een productiewaarde van 4,9 miljard euro. De zuivelindustrie maar liefst 7,6 miljard euro. Samen zijn ze verantwoordelijk voor 7% van de Nederlandse handelsbalans.”

Wakker Dier stelt dat een onjuist beeld wordt geschetst van de bijdrage van de zuivelsector aan de Nederlandse economie door alleen de productiewaarde van de sector te belichten en geen aandacht te geven aan de hoge maatschappelijke kosten (subsidies, milieuschade) en negatieve rentabiliteit. NZO stelt hiertegenover dat de genoemde cijfers juist zijn en dat de ‘productiewaarde’ een van de manieren is om duidelijk te maken wat de bijdrage van een sector aan een nationale economie is. Overigens ontvangen melkveehouders niet alleen inkomenssteun om economische redenen, maar ook vanwege hun bijdrage aan maatschappelijke belangen, waarvoor de markt hen niet betaalt, aldus NZO.

Niet is bestreden dat de bijdrage van een sector aan de nationale economie kan worden uitgedrukt in de productiewaarde van die sector. Ook is niet betwist dat de in de uiting genoemde cijfers voor de zuivelsector juist zijn. Gelet hierop acht de Commissie de uiting niet onjuist of misleidend.

7.2 Bij de vraag "Hoeveel koeien heeft een melkveebedrijf in Nederland gemiddeld?"

Klacht 26)

"In Nederland vind je geen grote melkveebedrijven zoals in de Verenigde Staten. Het gemiddeld aantal koeien per melkveebedrijf in ons land ligt op dit moment rond de 100" en "Vergeleken met het buitenland zijn de Nederlandse stallen klein. In de Verenigde Staten telt een gemiddeld melkveebedrijf 234 koeien. Koploper is de staat Californië met maar liefst 1250 koeien per boerderij."

Wakker Dier stelt dat door te vergelijken met extreme voorbeelden in het buitenland ten onrechte wordt gesuggereerd dat in de melkveehouderij in Nederland nauwelijks sprake is van grote bedrijven en schaalvergroting. In 2017 kende Nederland 439 megastallen met melk-koeien, een groei van 123% ten opzichte van 2010 (197 megastallen). Van alle melkveestallen was in 2017 2,3% een megastal (meer dan 250 koeien), waarin 9% van alle koeien werd gehuisvest. De schaalvergroting heeft nadelige gevolgen voor de dieren, omdat bij grote bedrijven minder weidegang wordt toegepast.

Deze klacht kan niet slagen. In de uiting worden concrete aantallen genoemd over het gemiddelde aantal koeien op een melkveebedrijf in Nederland en de VS. In de context wordt verder uitdrukkelijk vermeld wanneer in Nederland sprake is van een megastal ("meer dan 250 koeien") en dat in Nederland minder dan 3% van de melkveebedrijven zoveel koeien heeft. De juistheid van de genoemde aantallen en cijfers wordt door Wakker Dier niet betwist. Naar het oordeel van de Commissie wordt geen misleidend beeld geschetst over schaalvergroting in de melkveehouderij, zodat deze klacht wordt afgewezen.

7.3 Bij de vraag "Waarom wil de Nederlandse zuivelsector ook voor andere landen produceren?"

Klacht 27)

"Simpel gezegd: dit kunnen wij goed. De bodem- en klimaatomstandigheden in ons land zijn perfect voor de melkveehouderij."

De stelling dat de bodem- en klimaatomstandigheden in ons land perfect zijn voor de melkveehouderij is niet juist. De veenweidegebieden, waarop ruim een derde van de Nederlandse koeien wordt gehouden, zijn geschikt gemaakt voor moderne productielandbouw, maar door ontwatering treedt bodemdaling op en door oxidatie van veenweidegebieden komen veel boeikasgassen vrij. NZO voert aan dat het gematigde zeeklimaat in Nederland optimaal is voor de teelt van gras en dat het eiwit in het gras bij uitstek verteerbaar is voor koeien. Door het zeeklimaat heeft Nederland bovendien koele zomers, wat gunstig is voor melkkoeien. Deze mening wordt volgens NZO onder andere onderschreven door de onafhankelijke Commissie Grondgebondenheid (april 2018).

Naar het oordeel van de Commissie wordt de gemiddelde consument door deze uiting niet op het verkeerde been gezet. Daaraan doet niet af dat wellicht de Nederlandse bodemomstandigheden in verschillende gebieden niet van nature perfect zijn voor de melkveehouderij, maar door de mens daarvoor geschikt zijn gemaakt.

Klacht 28)

"Nederland is dus een van de beste zuivelmakers ter wereld. Wereldwijd is er veel vraag naar duurzaam en gezond voedsel. De Nederlandse zuivelsector kan en wil daar graag een

rol in spelen. Hoe? Door gezonde producten als melk, kaas en melkpoeder en onze kennis daarover naar andere landen te exporteren.”

Volgens Wakker Dier wordt in deze uiting ten onrechte gesuggereerd dat de Nederlandse zuivelsector duurzaam en gezond voedsel produceert. Volgens het Voedingscentrum zijn niet alle zuivelproducten gezond en de melkveesector is verre van duurzaam. NZO voert aan dat de tekst niet suggereert dat de Nederlandse zuivelsector duurzaam en gezond voedsel produceert, daargelaten dat de sector dat wel degelijk (ook) doet. De Nederlandse zuivelsector kan en wil echter bij het vervullen van de behoefte aan duurzame en gezonde zuivelproducten een rol spelen, zodat de uiting juist en niet misleidend is, aldus NZO.

In de uiting wordt gesteld dat de zuivelsector een rol wil spelen in de vraag naar gezond en duurzaam voedsel. Dat niet alle zuivelproducten voldoende gezondheidswinst opleveren om in de Schijf van Vijf te zijn opgenomen, acht de Commissie onvoldoende reden om de hier bedoelde uiting, waarin het slechts gaat om de export, onjuist te achten. De Commissie acht het daarentegen niet juist om zuivel in absolute zin als “duurzaam voedsel” aan te duiden. Vast staat dat de melkveehouderij negatieve gevolgen voor het milieu heeft, terwijl in dit verband ook niet duidelijk wordt gemaakt in welk opzicht de melk 'duurzaam' zou zijn. Door gebruik van het woord 'duurzaam' is sprake van een misleidende milieucclaim in de zin van artikel 2 MRC.

7.5 Samenvatting van het oordeel ten aanzien van de klachten 25 t/m 28 (economie)

Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor is overwogen ten aanzien van klacht nummer 28 is de Commissie van oordeel dat de daar besproken uiting een misleidende milieucclaim bevat als bedoeld in artikel 2 MRC. Voor zover de klacht is gericht tegen de uitingen die zijn aangeduid met de nummers 25 t/m 27 wordt de klacht afgewezen.

8.

Op grond van het vorenstaande beslist de Commissie als volgt.

De beslissing

De Commissie acht de uitingen aangeduid met de nummers 1, 5 en 7 in strijd met het bepaalde in artikel 7 NRC en de uitingen aangeduid met de nummers 9, 11, 14, 17, 20 en 28 in strijd met het bepaalde in artikel 2 MRC. De Commissie beveelt NZO aan om niet meer op een dergelijke wijze reclame te maken.

De Commissie acht de uitingen aangeduid met de nummers 22, 23 en 24 in strijd met het bepaalde in artikel 7 NRC.

Voor het overige wordt de klacht afgewezen.

Partijen hebben, voor zover zij in het ongelijk zijn gesteld, de mogelijkheid tegen deze uitspraak beroep aan te tekenen bij het College van Beroep, onder gelijktijdige storting van het voor de behandeling van het beroep verschuldigde bedrag.

Het beroepschrift dient binnen 14 dagen na dagtekening van deze uitspraak in het bezit te zijn van het College van Beroep, waarvan het secretariaat gevestigd is te Amsterdam.

Het postadres van het secretariaat is: postbus 75684, 1070 AR Amsterdam.

Dossier 2020/00100

De voorzitter

De secretaris

--

Amsterdam, 23 april 2020

dossier 2020/00100
Wakker Dier / NIZO

DIERENWELZIJN

KLACHTEN 1 T/M 8

2

Een melkkoe wordt gemiddeld vijf á zes jaar oud. Dat getal is al lange tijd stabiel. In 1992 leefden koeien gemiddeld 2027 dagen. De laatste bekende cijfers van 2018 laten daar geen verandering in zien.

1

De gezondheid van een koe bepaalt voor een groot deel hoe oud ze wordt. Helaas raken ook koeien soms gewond of worden ze ziek. Het allerbelangrijkste bezit van een melkveehouder zijn zijn koeien. Hij zal er dan ook alles aan doen om hen zo gezond mogelijk te houden. Een melkveehouder heeft veel baat bij een koe die ouder wordt en lang melk kan geven.

Wet- en regelgeving bepalen dat boeren niet te veel koeien mogen hebben.

3

+ 2020

Voor koeien in de melkveehouderij geldt dat ook het vermogen om melk te geven, bepaalt hoe oud zij worden. Een koe geeft melk nadat zij een kalfje heeft gekregen. Maar ook koeien zijn niet hun hele leven even vruchtbaar. Dit betekent dat een koe na verloop van tijd geen kalfje meer kan krijgen en dus ook ophoudt met het geven van melk. Koeien die geen melk meer kunnen geven, worden naar een slachterij gebracht. Voor melkveehouders is dit nooit leuk om te doen. Daarnaast kan door wet- en regelgeving een melkveehouder in Nederland niet meer koeien houden dan is toegestaan voor zijn melkveebedrijf. Ook om die redenen kan een melkveehouder afscheid moeten nemen van koeien.

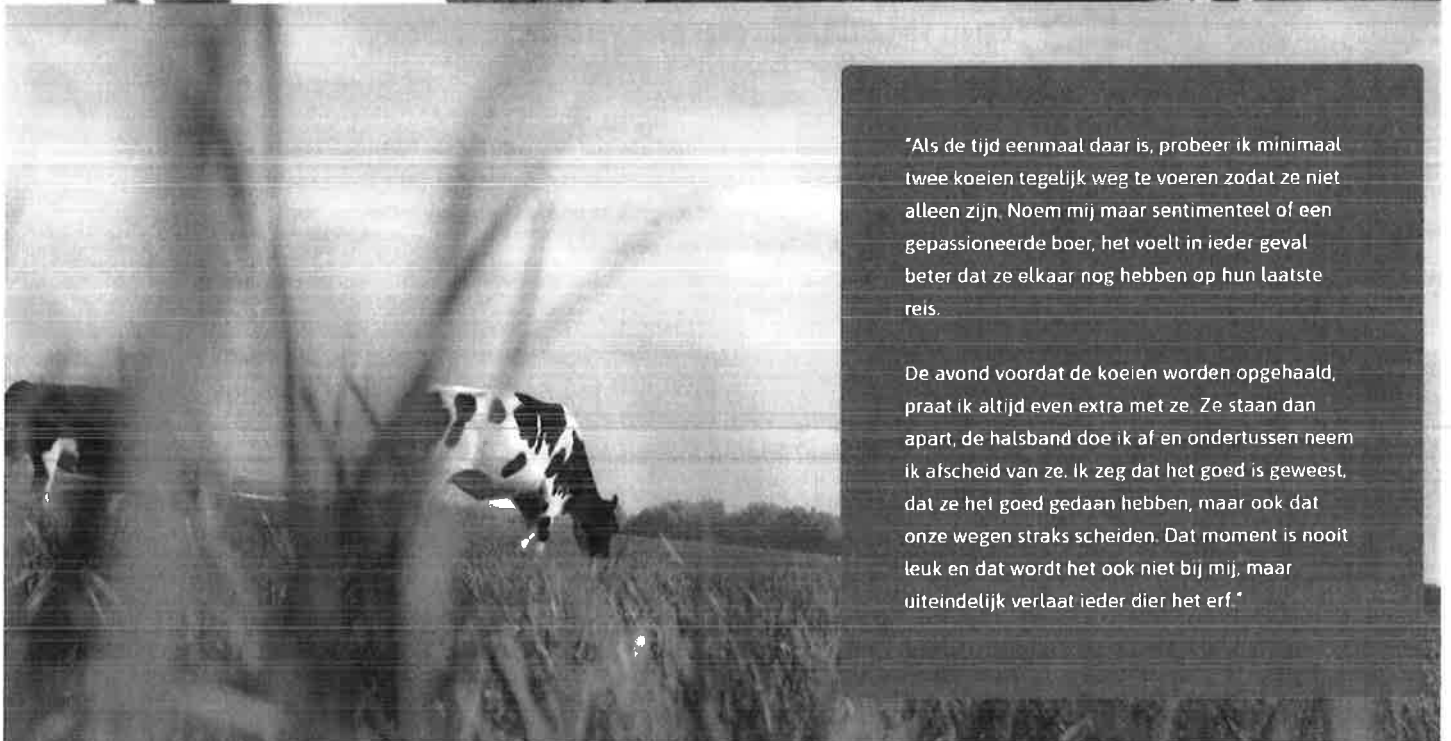

**Boeren in de
praktijk: Martin**

praktijk. Martin Oldenhof

Uiteindelijk verlaat ieder dier het erf. Voor melkveehouder Martin Oldenhof uit Losser wordt het nooit makkelijker. Hij vertelt op welke manier hij afscheid neemt van zijn koeien wanneer het zover is.

3 "Het liefst gun ik al mijn koeien een goede oude dag. Alleen is dit bij mij op het bedrijf niet mogelijk, onder andere door wet- en regelgeving. Mijn oudste koe is bijna 12 jaar oud en kan geen kalfje meer krijgen. Ik weet dat ik binnenkort afscheid van haar moet nemen, maar ik stel het even uit. Want ja, ik heb haar geboren zien worden en zien opgroeien tot melkkoe. Ik ken haar al haar hele leven. En misschien kan ze in het voorjaar nog mee de weide in voordat de veewagen komt voor haar laatste reis."

"Als de tijd eenmaal daar is, probeer ik minimaal twee koeien tegelijk weg te voeren zodat ze niet alleen zijn. Noem mij maar sentimenteel of een gepassioneerde boer, het voelt in ieder geval beter dat ze elkaar nog hebben op hun laatste reis.

De avond voordat de koeien worden opgehaald, praat ik altijd even extra met ze. Ze staan dan apart, de halsband doe ik af en ondertussen neem ik afscheid van ze. Ik zeg dat het goed is geweest, dat ze het goed gedaan hebben, maar ook dat onze wegen straks scheiden. Dat moment is nooit leuk en dat wordt het ook niet bij mij, maar uiteindelijk verlaat ieder dier het erf."

VRAAG EN ANTWOORD

WAAROM WORDEN KALF EN KOE NA DE GEBORTE GESCHIEDEN?

HOEVEEL KOEIEN STAAN ER IN DE WEI?

HOEVEEL VERDIENT EEN MELKVEEHOUDER?

4

Een koe geeft alleen melk als ze een kalf heeft gekregen. De meeste melkveehouders kiezen ervoor om na de geboorte koe en kalf te scheiden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn het welzijn en de gezondheid van de koe en het kalf.

Een pasgeboren kalf heeft nog een lage weerstand. Het is daarom belangrijk dat het na de geboorte zo snel en zoveel mogelijk melk van de moederkoe krijgt. Deze melk heet biest en zit boordevol voedingsstoffen die het kalf beschermen tegen ziektes en infecties.

5

Maar net als in de natuur schuilen op de boerderij risico's. Het kan zijn dat het kalf de uier van de moeder niet kan vinden. Het kan ook zijn dat de moederkoe niet genoeg biest aanmaakt. Of dat het moederinstinct niet sterk genoeg is waardoor de koe niet goed op haar kalf let. De melkveehouder kent deze risico's, en kiest er daarom soms voor om na een paar uur kalf en koe te scheiden. Door de controle over te nemen, heeft de boer zelf in de hand dat het kalfje genoeg voedingsstoffen binnenkrijgt.

Ook wil de melkveehouder daarmee andere risico's vermijden. Het kalf is bijvoorbeeld kwetsbaar als het in de stal bij de moederkoe blijft, omdat daar veel andere grote koeien rondlopen. Ook wil de melkveehouder vermijden dat het kalf in contact komt met bacteriën in mest. Daarvan kunnen kalveren door hun lage weerstand heel ziek worden. Door ze apart te houden in een schone ruimte, verkleint de boer deze risico's.

Daarnaast wil de melkveehouder dat zijn dieren zo min mogelijk stress hebben. Hoe langer de koe en het kalf samen blijven, hoe meer ze aan elkaar binden. Om beide dieren zo min mogelijk stress te geven, worden de koe en het kalf vrij snel van elkaar gescheiden.

Rogier Lansink

Melkveehouders Heleen en Rogier Lansink uit Haaksbergen kiezen er bewust voor kalf en koe te scheiden. Heleen vertelt waarom ze hiervoor kiezen en beschrijft hoe de eerste paar uur na de geboorte van het kalf eruit zien.

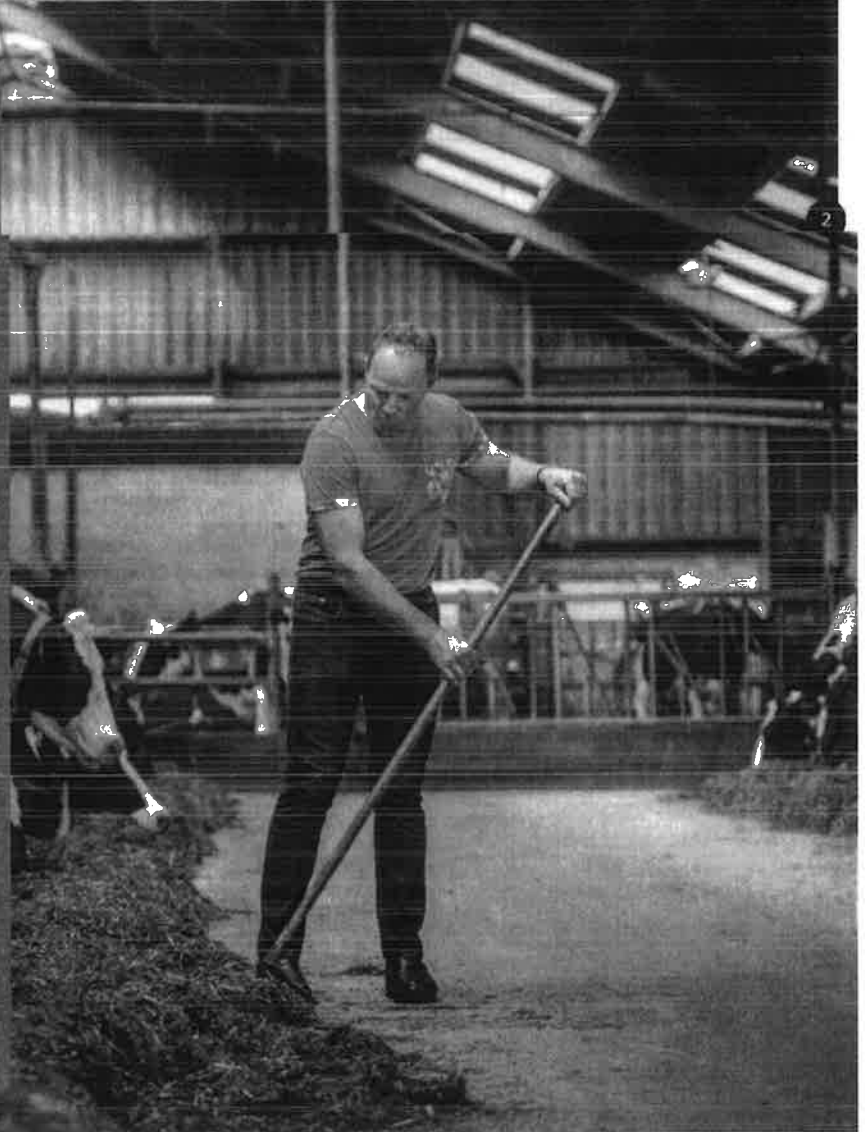
"Op onze melkveehouderij hebben wij geen natuurlijke situatie omdat wij onze koeien in een stal houden. In een natuurlijke situatie verstopt de moederkoe haar kalfje om op zoek te gaan naar voedsel en komt ze later pas terug. Dit is in onze stal niet mogelijk. Het kalfje zou namelijk niet veilig zijn tussen alle andere volwassen koeien. Ze kan omver geduwd worden of worden geplet."

De kalfjes worden daarom na een paar uur bij de moederkoe weggehaald. "Wij laten de moederkoe het kalf eerst rustig schoon likken. Daarna brengen we het kalf naar een apart, schoon en warm strohok, vaak noem ik dat onze couveuse. Het biedt het ons de mogelijkheid om goed in de gaten houden of het kalfje goed drinkt en fit is. Ook kunnen we de uitwerpselen controleren. Door dit strohok kunnen we het pasgeboren kalf de beste zorg geven."

"Daarna brengen we het kalf naar een apart, schoon en warm strohok, vaak noem ik dat onze couveuse"

Juist door het kalfje al na een paar uur weg te halen bij de moeder, voorkomt Heleen dat er gezondheidsproblemen bij de koeien ontstaan. "Als we te lang wachten, gaan de koe en het kalf zich aan elkaar hechten. De koe krijgt heimwee als het gescheiden is van haar kalf en zorgt niet meer goed voor zichzelf. Andersom gaat het kalf verwilderen en ontstaat er een onhandelbare en gevaarlijke situatie voor de boer. Het kalf raakt dan minder gewend aan mensen, wat het melken ook weer een stuk moeilijker maakt."

(Beeld Alice Booi)

VRAAG EN ANTWOORD

7
8
6

Alleen melk van gezonde koeien wordt opgehaald op de boerderij en verwerkt in melk en zuivelproducten. Een melkveehouder doet er dan ook alles aan om zijn koeien gezond te houden. Helaas komt het – net als bij mensen – weleens voor dat een koe ziek wordt. Koeien die ziek zijn, worden soms met antibiotica behandeld om beter te worden. De melk van deze koeien wordt niet aan de fabriek geleverd. Door grondige controles zitten er geen antibiotica in melk en melkproducten in de winkel.

De melkwagen die de melk ophaalt bij de boerderij en de zuivelfabriek controleren beiden op de aanwezigheid van antibiotica. Dit gebeurt bij elke melklevering en dus voordat de melk aan de zuivelfabriek wordt afgeleverd. Als er antibiotica worden gevonden in geleverde melk, wordt deze melk vernietigd. Ook krijgt de veehouder een flinke boete en moet hij alle gemaakte kosten betalen. Door deze grondige controles zitten er geen antibiotica in melk en melkproducten in de winkel.

De zuivelsector gaat heel zorgvuldig om met het gebruik van antibiotica. Zo helpt de zuivelsector mee om antibioticaresistentie in de wereld tegen te gaan. Door die zorgvuldige omgang is het gebruik van antibiotica in de melkveehouderij tussen 2009 en 2017 met maar liefst 47% afgenomen.

Er wordt weleens beweerd dat koeien groeihormonen krijgen. Dat klopt niet! Het gebruik van groeihormonen in de veehouderij is verboden. Niet alleen in Nederland maar ook in de rest van Europa. Ook ligt er een verbod op het importeren van zuivel van dieren die wel extra hormonen hebben gehad.

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) controleert vlees, vis, eieren en melk op de aanwezigheid van hormonen en andere verboden stoffen. Ook controleert de NVWA bij bedrijven waarvan ze vermoeden dat de dieren verboden stoffen krijgen. Dat is namelijk strafbaar.

DUURZAAMHEID

KLACHTEN 9 T/M 21

Zuivel is een vertrouwd onderdeel van het Nederlandse dieet. Niet voor niets staat zuivel in de Schijf van Vijf. Als je de ecologische voetafdruk van zuivel vergelijkt met de hoeveelheid voedingsstoffen die het levert, is zuivel duurzamer dan je denkt.

9

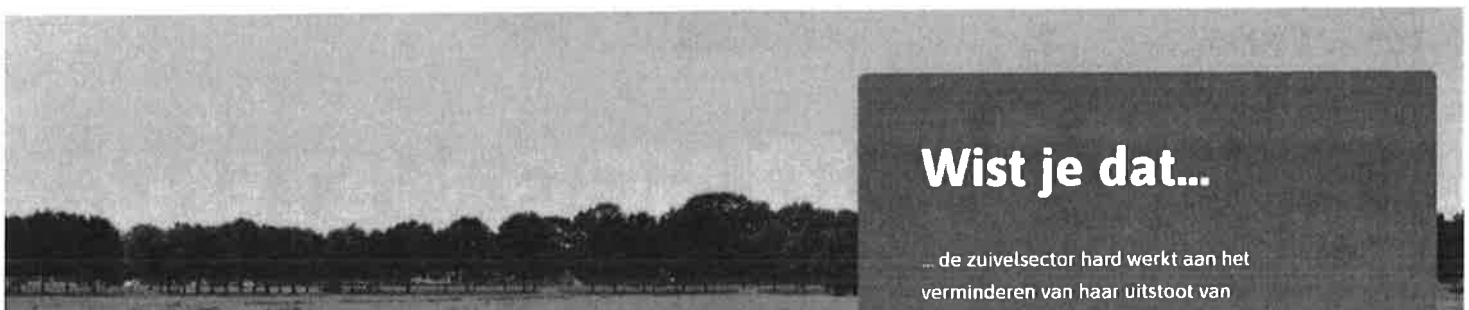
Zuivel is onderdeel van een gezond en milieuvriendelijk voedingspatroon. Dat stelt onder andere de wereldvoedselorganisatie (FAO) van de Verenigde Naties. Gezonde voedingspatronen die beter zijn voor het milieu noemt de FAO 'Sustainable Diets'.

Producten die passen in een Sustainable Diet hebben over het algemeen een lage milieu-impact en een hoog gehalte aan voedingsstoffen. Met andere woorden: zo'n product heeft een kleine CO₂-voetafdruk én is goed voor onze gezondheid.

10

Zuivel wordt vaak vergeleken met plantaardige producten als het gaat over milieu-impact. In producten als melk en kaas zitten veel voedingsstoffen die we elke dag nodig hebben. Voor een voedingspatroon zonder zuivel waarbij je evenveel voedingsstoffen binnenkrijgt, heb je veel plantaardige producten nodig. Bij elkaar opgeteld hebben deze in de meeste gevallen een even grote en soms zelfs grotere CO₂-voetafdruk.

Wel is het zo dat niet elk zuivelproduct even duurzaam is. Als je minder impact wilt hebben op het klimaat kun je het beste kiezen voor melk en yoghurt. Kaas heeft een grotere CO₂-voetafdruk, maar ook daar zit per soort verschil in. Oude kazen belasten het milieu ietsje zwaarder dan jonge kazen. Dus voor de klimaatbewuste zuivelgebruiker: geniet van kaas, maar wel met mate.

Wist je dat...

... de zuivelsector hard werkt aan het verminderen van haar uitstoot van

Wie duurzaam wil eten, moet vooral een balans vinden tussen gezond eten en de impact op het milieu. In melk, yoghurt en andere zuivelproducten zitten veel voedingsstoffen die goed zijn voor je gezondheid. Juist omdat je met zuivel zoveel in een keer binnenkrijgt, is het óók duurzaam.

12

Sommige mensen denken dat ze milieuvriendelijk kunnen eten door minder dierlijke en meer plantaardige producten te eten. Het is heel goed om meer groente en fruit te eten. Maar om gezond te blijven, heb je ook veel verschillende voedingsstoffen nodig die niet van nature in plantaardige producten zitten

Wie bijvoorbeeld minder melk en yoghurt eet, moet behoorlijk veel plantaardige producten eten om het gemis aan calcium, eiwitten, vitaminen en mineralen goed te maken. En die plantaardige producten samen hebben ook een grotere impact op het milieu. Opgeteld zit je dan al snel aan een grotere CO₂-voetafdruk dan je zou denken. Daarnaast komt veel van onze voeding uit verre landen of uit de kas. Van avocado's en groene asperges tot mango's en blauwe bessen. Ook dat zorgt voor een grote CO₂-voetafdruk. Zuivel komt van dichtbij en bevat veel voedingsstoffen die je elke dag nodig hebt. Dat glas melk is dus best duurzaam.

11

Meten is weten!

Samen met Blonk Consultants ontwikkelde het Voedingscentrum het rekenprogramma Optimeal®. Dit programma laat zien wat het effect is op het milieu, bijvoorbeeld op de CO₂-uitstoot, als je een voedingspatroon verandert.

Wat blijkt? Het schrappen van zuivel uit je menu heeft weinig effect op de CO₂-uitstoot. Dat komt omdat melk en zuivelproducten veel

13

verschillende voedingsstoffen bevatten. Je hebt veel plantaardige producten nodig om diezelfde voedingsstoffen binnen te krijgen.

Maar dit betekent niet dat er geen milieuwinst via je voeding te behalen is! Wie gezond én duurzaam wil eten, kan het beste eten volgens de Schijf van Vijf. En kies dan vooral voor producten van dichtbij.

14

15

VRAAG EN ANTWOORD

HOEVEEL KOEIEN DOOD AL ZWART AFVAL?

HOE DUURZAAM IS ZUIVEL?

HOEVEEL KOEIEN HEEFT I MELKVEEBEDRIJF IN NEDERLAND GEMIDDELD

HOEVEEL MELKVEEBEDRIJVEN ZIJN ER IN NEDERLAND?

HOE DRAAGT DE ZUIVELSECTOR BIJ AAN NATUURBEHOUD EN AAN BIODIVERSITEIT?

OP WELKE MANIEREN ZIJN MELKVEEHOUDERS BEZIG MET GROENE ENERGIE?

WAAROM MOET EEN KOE EEN KALF KRIJGEN OM MELK TE PRODUCEREN?

WAT DOET DE NEDERLANDSE ZUIVELSECTOR TEGEN ONTBOSSING?

WAT IS DE CO₂-UITSLOTING VAN DE NEDERLANDSE ZUIVELSECTOR?

MEER VRAGEN

WAT WIL JIJ NOG WETEN?

Zelf een vraag stellen? Dat kan! Graag zelfs. Zo help je ons om de wereld achter jouw glas melk steeds zichtbaarder te maken. Als jouw vraag over zuivel nog niet op de website staat, stuur 'm dan naar ons op. We gaan voor jou op zoek naar het antwoord.

16

De agrarische sector is volgens het RIVM verantwoordelijk voor 46% van de stikstofuitstoot in Nederland. Ook de zuivelsector heeft daar een aandeel in. Daarom wordt er hard gewerkt aan het vinden van oplossingen om deze uitstoot te verminderen.

Alle landen in Europa zich moeten houden aan dezelfde natuurbeschermingswetten en regels voor stikstof. Dit betekent dat er afspraken zijn gemaakt om de natuur, de zogenoemde Natura 2000-gebieden, te beschermen. Deze natuurgebieden staan in Nederland onder druk door de hoeveelheid stikstof die neerdaalt.

17

Het kabinet wil daarom verschillende maatregelen nemen, net als de sectoren die een aandeel hebben in de uitstoot. De zuivelsector, de bouw- en energiesector en veel andere sectoren: iedereen moet aan de bak om de stikstofuitstoot naar beneden te schroeven. Namens de hele landbouwsector hebben de boerenorganisaties een aantal technische voorstellen gedaan om de problematiek op te lossen zoals het verdunnen van mest met water, aangepast veevoer en minder gebruik van kunstmest.

Wist je dat...

...boeren klavers op hun graslanden inzetten om de uitstoot van stikstof te verminderen?

Het klavergewas kan zelf stikstof uit de lucht halen en omzetten, het grasland heeft daardoor minder kunstmest nodig.

Daarnaast levert de samenstelling gras-klaver ook voordelen voor de koe. Ten opzichte van gras is klaver bijvoorbeeld makkelijker te verteren en bevat het meer voedingsstoffen. Dat verhoogt de

Een gezonde leefomgeving is goed voor de koe én voor de boer. Elk boerenbedrijf heeft baat bij een kringloop waarin planten, vogels, bodemdieren en -bacteriën allemaal een rol hebben.

Als je de drukke stad ontvlucht, kom je al snel langs een akkerveld of weiland. Daar werkt ook de Nederlandse melkveehouder! Hij verbouwt er voer voor z'n koeien en die koeien zorgen weer voor melk. En van die melk maken we kaas voor op onze boterham of yoghurt voor bij het ontbijt.

18
20

In totaal is zo'n 0,9 miljoen hectare aan grond in Nederland in gebruik van melkveehouders. Zij zorgen goed voor hun land en voor een optimale voer- en mestkringloop. De mest van koeien is rijk aan vezels en mineralen en draagt, eenmaal op het land, bij aan een gezonde en rijke bodem. Hierdoor groeit er voedzaam gras voor de koe, kunnen er insecten leven in de bodem en in het gras en daar komen weer vogels op af.

19

Veel boeren nemen allerlei maatregelen om de biodiversiteit op het land verder te verbeteren. Bijvoorbeeld door het eerste gras in het voorjaar later te maaien en door slootkanten minder vaak te maaien. Door het hogere gras is er meer insectenleven en dat is goed voor vogels en andere kleine dieren die ervan leven. Sommige boeren laten delen van hun weiland onder water lopen zodat er een "plasdras" ontstaat. Ook daar komen veel weide- en andere vogels op af.

Wist je dat...

... er een biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij in ontwikkeling is?

Deze monitor maakt inzichtelijk wat de impact van een melkveebedrijf is op biodiversiteit, zowel op het erf als verder weg. Bijvoorbeeld door de uitstoot van stoffen naar water, bodem en lucht.

21

Van melkveebedrijf tot zuivelfabriek, in de gehele zuivelketen komen verschillende broeikasgassen vrij. Bijvoorbeeld koolstofdioxide (CO₂) bij het transport van voer en melk. De CO₂-uitstoot van de Nederlandse zuivelsector was in 2018 volgens onderzoek van de Wageningen Universiteit in totaal ongeveer 22,2 miljoen ton CO₂-equivalenten. Dat was ruim 6% minder dan het jaar daarvoor. Er wordt hard gewerkt om de uitstoot nog verder omlaag te brengen.

De meeste broeikasgassen in de zuivelketen komen vrij op de melkveebedrijven. Door de spijsvertering van koeien ontstaat bijvoorbeeld methaan (CH₄). En bij de bemesting van akker- en weilanden komt lachgas (N₂O) vrij. Dat zijn natuurlijke processen.

Als onderdeel van het Klimaatakkoord wil de zuivelsector in 2030 energieneutraal zijn. En we gaan de goede kant op! Want melkveehouders nemen veel maatregelen om de broeikasgasuitstoot op hun bedrijf te verminderen. Ze geven bijvoorbeeld ander voer aan hun koeien, vernieuwen het grasland minder vaak en ze verdunnen de mest. In de afgelopen jaren heeft de melkveehouderij de uitstoot van broeikasgassen daardoor al flink kunnen verlagen. Ook zuivelfabrieken stoten minder broeikasgassen uit. Bij de verwerking van melk zijn zij namelijk meer duurzame energie gaan gebruiken. Die duurzame energie wordt vaak geleverd door hun eigen melkveehouders.

Wist je dat...

... een Nederlandse koe vandaag de dag drie keer meer melk produceert dan honderd jaar geleden?

In 2019 gaf een koe gemiddeld ongeveer 8.800 kilo melk per jaar. Dat een Nederlandse koe meer melk geeft is hartstikke goed, want daardoor

GEZONDHEID

KLACHTEN 22 T/M 24

In zuivelproducten zitten voedingsstoffen die we allemaal dagelijks nodig hebben. Dat stelt ook de Gezondheidsraad vast in de 'Richtlijnen goede voeding'. Op basis van wetenschappelijk onderzoek is een van de adviezen: 'Neem enkele porties zuivel per dag, waaronder melk of yoghurt'. Daarom raden het Voedingscentrum, diëtisten en voedingskundigen aan om elke dag zuivel te nemen.

In melk en melkproducten zitten eiwitten (goed voor je spieren!), vet en koolhydraten (energie). Maar ze zijn ook een bron van mineralen zoals calcium en fosfor (goed voor je botten), kalium (belangrijk voor de bloeddruk), magnesium en zink (spieren). Daarnaast levert zuivel belangrijke vitamines, zoals vitamine B12 en B2 (energie!) en vitamine A (ogen).

22

Mooi meegenomen is dat melk en melkproducten door die grote hoeveelheid voedingsstoffen relatief weinig calorieën bevatten. Melk en andere zuivelproducten passen daarom goed in een gezond dieet. Het is een gemakkelijke én goedkope manier om al die belangrijke voedingsstoffen in een keer binnen te krijgen. Logisch dus dat melk, yoghurt en 20 tot 30+ kaas in de Schijf van Vijf staan van het Voedingscentrum.

Hoe lekker een tosti met een dikke laag kaas, een bakje vanille vla of een beker chocolademelk met een dot slagroom kunnen zijn, bij deze zuivelproducten geldt: geniet, maar eet met mate. Te veel verzadigd vet kan zorgen voor een te hoog cholesterol-gehalte in je bloed, te veel zout eten hangt samen met een verhoogde bloeddruk en te veel suiker vergroot de kans op overgewicht. Deze producten vind je daarom niet terug in de Schijf van Vijf.

binnenkrijgen? Voor de inname van vitamine B12 geldt dat we 40% binnenkrijgen door het dagelijks eten van zuivelproducten.

En wist je dat...

... melk, yoghurt én kaas in de Schijf van Vijf staan? De Schijf van Vijf van het Voedingscentrum is het Nederlandse voorlichtingsmodel over gezonde voeding. De Schijf gaat uit van de Richtlijnen goede voeding van de Gezondheidsraad. Dat is een wetenschappelijk en onafhankelijk orgaan dat de overheid advies geeft over gezondheidsvraagstukken. En dus ook over gezonde voeding.

De Schijf van Vijf geeft aan wat je kunt eten om alle voedingsstoffen binnen te krijgen die je dagelijks nodig hebt. Denk aan de hoeveelheid vezels, eiwitten, vitaminen en mineralen. Ze kijken hierbij naar de eet- en cultuurgewoontes van de gemiddelde Nederlander. Melk, kaas en yoghurt zijn vertrouwde producten in onze voeding. Gemiddeld eten we zo'n 350 gram aan zuivelproducten. Dat komt in de buurt van wat we gemiddeld nodig hebben. En dat is best goed!

Zuivel in de Schijf van Vijf met melk, kaas en yoghurt

VRAAG EN ANTWOORD

WAT ALS IK GEEN ZUIVEL KAN ETEN?

WELKE VOEDINGSSTOFFEN ZITTEN ER IN ZUIVEL EN WAT DOEN DEZE VOOR MIJN LICHAAM?

HOE ZORGEN JULLIE ERV DAT ER GEEN ANTIBIOTIC OF HORMONEN IN MIJN MELK ZITTEN?

HEBBEN WE ALLEMAAL EVENVEEL ZUIVEL NODIG?

KAN IK RAUWE MELK DRINKEN?

Net als veel andere Nederlanders starten jij en jouw gezin de dag waarschijnlijk ook met zuivel. Een glas melk, een bakje yoghurt of een plak kaas op brood. Maar een puberzoon heeft meer nodig dan zijn moeder van 40+. De hoeveelheid melk en zuivelproducten die het Voedingscentrum dagelijks aanbeveelt, verschilt namelijk per geslacht én leeftijd.

23

Het Voedingscentrum adviseert jong en oud om elke dag melk en zuivelproducten te eten. Aan volwassenen worden 2 à 3 glazen (450 ml) en anderhalve plak kaas per dag geadviseerd. Tieners en 50-plussers mogen wat meer, zij hebben namelijk meer calcium nodig. Hoeveel precies? Dit zijn de door het Voedingscentrum aanbevolen dagelijkse hoeveelheden melk(producten) en kaas voor mensen in Nederland:

24

Leeftijd	Melk(producten) – 100 ml is 1 glas	Kaas – 20 gram is 1 plak kaas
1 – 3 jaar	300 ml	10 g
4 – 8 jaar	400 ml	10 g
9 – 13 jaar	600 ml	20 g
14 – 18 jaar	600 ml	20 g
19 – 50 jaar	450 ml	30 g
51 – 70 jaar (mannen)	500 ml	30 g
51 – 70 jaar (vrouwen)	550 ml	30 g
70-plus	650 ml	20 g

Wist je dat...

... je met 3 glazen melk net zoveel calcium binnenkrijgt als wanneer je 1,3 kilo broccoli zou

ECONOMIE

KLACHTEN 25 T/M 28

Denk je aan de Nederlandse zuivelsector, dan denk je aan uitgestrekte weilanden met bontgeklepte koeien en aan goudgele kaaswielen. Maar ook aan volle melksnorren en een dikke laag boter op je boterham. Onze zuivelsector levert echter meer dan deze iconische plaatjes. Het is ook één van de drijvende krachten achter de Nederlandse economie.

25

De melkveehouderij had in 2019 een productiewaarde van 4,9 miljard euro. De zuivelindustrie maar liefst 7,6 miljard euro. Samen zijn ze verantwoordelijk voor 7% van de Nederlandse handelsbalans. Je kan je voorstellen dat daar een hoop handjes voor nodig zijn!

De zuivelketen biedt, van gras tot glas, werkgelegenheid aan zo'n 49.000 voltijdbanen. Denk hierbij aan chauffeurs die de melk vervoeren, productontwikkelaars, kwaliteitsmedewerkers, verpakkingsoperators, technisch medewerkers, veeartsen en natuurlijk melkveehouders. Samen zijn zij de kracht van de Nederlandse zuivelsector!

Maak kennis met: Ilse Dijsselhof

Ilse Dijsselhof (27) groeide op tussen de koeien. Als dochter van een melkveehouder wist ze al snel dat haar toekomstige job in de zuivelsector lag. Niet in de sporen van haar ouders, als boer, maar in een heel andere rol. Al bijna drie jaar werkt ze als medewerker kwaliteit en -veehouderijzaken in een fabriek voor kaasspecialiteiten. "Een bijzondere combinatie van twee hele leuke functies"

26

In Nederland vind je geen grote melkveebedrijven zoals in de Verenigde Staten. Het gemiddeld aantal koeien per melkveebedrijf in ons land ligt op dit moment rond de 100.

Het aantal koeien per melkveebedrijf zal komende jaren niet veel toenemen. Experts verwachten eerder een daling van de veestapel. Dit komt vooral door maatregelen om de fosfaat en stikstof in het milieu terug te brengen.

Vergeleken met het buitenland zijn de Nederlandse stallen klein. In de Verenigde Staten telt een gemiddeld melkveebedrijf 234 koeien. Koploper is de staat Californië met maar liefst 1.250 koeien per boerderij. Hier in Nederland spreken we van een megastal bij meer dan 250 koeien. In Nederland heeft minder dan 3% van de melkveebedrijven zoveel koeien.

De meeste melkveebedrijven in Nederland zijn familiebedrijven die al generaties lang bestaan. Ze zijn op een stabiele en gezonde manier zo gegroeid.

Bij biologische melkveebedrijven ligt het gemiddeld aantal koeien per bedrijf nog iets lager; rond de 80 koeien. Dit heeft onder andere te maken met de grond die beschikbaar is. Een melkveehouder die biologisch werkt, is verplicht om zijn dieren meer ruimte te bieden. In Nederland wordt 1,9% van alle koeien gehouden op een biologisch melkveebedrijf.

Kengetallen van de melkveehouderij per provincie 2018

27

Simpel gezegd: dit kunnen wij goed. De bodem- en klimaatomstandigheden in ons land zijn perfect voor de melkveehouderij. Bovendien is Nederland een echt exportland. Nederlandse zuivelproducten zijn vooral bij onze Europese burens erg gewild.

De Nederlandse zuivelbranche staat bekend om zijn kennis en vakmanschap. Generatie op generatie hebben we dit opgebouwd. Het vormt de basis voor een innovatieve sector, die met oog voor dier en milieu te werk gaat. Onze bodem- en klimaatomstandigheden zijn perfect voor de melkveehouderij. Samen zorgt dit er voor dat de kwaliteit van onze zuivel heel hoog is.

28

Nederland is dus een van de beste zuivelmakers ter wereld. Wereldwijd is er veel vraag naar duurzaam en gezond voedsel. De Nederlandse zuivelsector kan en wil daar graag een rol in spelen. Hoe? Door gezonde producten als melk, kaas en melkpoeder en onze kennis daarover naar andere landen te exporteren.

